УДК 517.956

І. Д. Пукальський

ПАРАБОЛІЧНА КРАЙОВА ЗАДАЧА І ЗАДАЧА ОПТИМАЛЬНОГО КЕРУВАННЯ

Встановлено необхідні та достатні умови вибору оптимального керування системами, що описуються параболічною крайовою задачею з обмеженими внутрішнім і крайовим керуваннями. Критерій якості задано сумою об'ємного та поверхневого інтегралів.

Необхідність оптимального керування процесами, що описуються рівняннями параболічного типу, виникає при розв'язанні багатьох прикладних задач, зокрема, при розв'язанні задач оптимального керування температурними напруженнями і переміщеннями у термопружних і термов'язкопружних тілах, а також при розв'язанні задач керування нестаціонарними температурними режимами при обмеженнях на керування і параметри теплового процесу. Вивчення таких задач проводилося в монографіях [1, 2, 5, 6].

Задачам мінімізації функціоналів для систем, що описуються крайовими задачами для гіперболічних та еліптичних рівнянь, присвячені праці [4, 9–12].

У цій статті розглядаємо задачу вибору оптимального керування системами, що описується параболічною крайовою задачею з обмеженими внутрішнім і крайовим керуваннями. Функціонал якості визначаємо як суму об'ємного та поверхневого інтегралів.

Нехай $\mathcal{D}$ – обмежена опукла область в $\mathbb{R}^n$ з межею $\partial\mathcal{D}$. В області $Q = [0,T) \times \mathcal{D}$ розглянемо задачу про знаходження функцій (u,p,q), на яких функціонал

$$I(p,q) = \int_0^T dt \int_{\mathcal{D}} \mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})\,dx + \int_0^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} \mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})\,d_xS \tag{1}$$

досягає мінімуму у класі функцій $V : (p,q) \in V \equiv \{p(t,x) \in C^{\alpha}(Q) \mid p_1 \le p \le p_2;$ $q(t,x) \in C^{2b-r_i+\alpha}(\Gamma) \mid q_1 \le q \le q_2\}$, із яких $u(t,x,p,q)$ є розв'язком параболічної крайової задачі

$$(Lu)(t,x) = \Big(\partial_t - \sum_{|k|\le 2b} A_k(t,x)\partial_x^k\Big)u = f_0(t,x,p), \tag{2}$$

$$u\big|_{t=0} = \varphi(x), \tag{3}$$

$$(B_i u)(t,x)\big|_{\Gamma} = \sum_{|k|\le r_i} b_k^{(i)}(t,x)\partial_x^k u\,\Big|_{\Gamma} = f_i(t,x,q), \tag{4}$$

де $1 \le r_i \le 2b-1$, $i \in \{1,\ldots,b\}$; $\mathbf{u} = (u, \partial_x u, \ldots, \partial_x^{r-1}u, p) = (u_0,\ldots,u_{r+1})$; $\boldsymbol{\omega} = (u\big|_{\Gamma}, \ldots, \partial_x^{r-1}u\big|_{\Gamma}, q) \equiv (\omega_0,\ldots,\omega_{r+1})$; $\Gamma = (0,T] \times \partial\mathcal{D}$; $r = \min_i r_i$.

Нехай для задачі (1)–(4) виконуються умови:

1°) крайова задача (2)–(4) рівномірно параболічна [8] і $A_k \in C^{d+\alpha}(Q)$, $b_k^{(i)} \in C^{2b-r_i+d+\alpha}(\Gamma)$, $\partial\mathcal{D} \in C^{2b+d+\alpha}$, $p_1 \in C^{\alpha}(Q)$, $p_2 \in C^{\alpha}(Q)$, $f_0(t,x,p(t,x))$ як функція (t,x) належить простору $C^{\alpha}(Q)$ і має гельдерові похідні другого порядку за p, неперервні як функції (t,x);

2°) функції $\varphi \in C^{2b+\alpha}(\mathcal{D})$, $(B_i\varphi)(0,x)\big|_{\Gamma} = f_i(0,x,q)$, $q_1 \in C^{2b-r+\alpha}(\Gamma)$, $q_2 \in C^{2b-r+\alpha}(\Gamma)$, $f_i(t,x,q)$ як функція (t,x) належать простору

$C^{2b-r_i+\alpha}(\Gamma)$ і має гельдерові похідні другого порядку за q, неперервні як функції (t,x);

3°) функції $\mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})$ і $\mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})$ визначені відповідно в областях $M_1 = Q\times\mathbb{R}^r\times[p_1,p_2]$, $M_2 = \Gamma\times\mathbb{R}^r\times[q_1,q_2]$, мають гельдерові похідні другого порядку за u_j, ω_j, $j\in\{0,\ldots,r\}$, і як функції (t,x) належать відповідно до просторів $C(Q)$, $C(\Gamma)$.

За умов, накладених на гладкість коефіцієнтів рівняння (2) і крайових умов (4) при $d = 4b-2r+1$, існує функція Ґріна $(G_0,\ldots,G_b)$ [3, теорема 1], за допомогою якої розв'язок визначається формулою

$$u(t,x,p,q) = \int_0^t d\tau\int_{\mathcal{D}} G_0(t,x,\tau,\xi)f_0(\tau,\xi,p(\tau,\xi))\,d\xi + \int_{\mathcal{D}} G_0(t,x,0,\xi)\varphi(\xi)\,d\xi + \\ + \sum_{i=1}^{b}\int_0^t d\tau\int_{\partial\mathcal{D}} G_i(t,x,\tau,\xi)f_i(\tau,\xi,q)\,d_\xi S\,. \qquad (5)$$

Якщо $d\ge 0$ і виконані умови **1°**) і **2°**), то згідно з теоремою 1 із [3] існує єдиний розв'язок задачі (2)–(4) у просторі $C^{2b+\alpha}(Q)$ при кожному $(p,q)\in V$ і для нього справджується оцінка

$$\|u\|_{C^{2b+\alpha}(Q)} \le c\left(\|\varphi\|_{C^{2b+\alpha}(\mathcal{D})} + \|f_0\|_{C^{\alpha}(Q)} + \sum_{i=1}^{b}\|f_i\|_{C^{2b-r_i+\alpha}(\Gamma)}\right). \qquad (6)$$

Нехай $E(t,x,\tau,\xi)$ – функція Ґріна однорідної крайової задачі (2)–(4) ($f_i\equiv 0$), побудована в [7]. Позначимо

$$\lambda(\tau,\xi) = \sum_{k=0}^{r}\int_\tau^T dt\left\{\int_{\mathcal{D}}\frac{\partial\mathcal{F}_1}{\partial u_k}D_x^k E(t,x,\tau,\xi)\,dx + \int_{\partial\mathcal{D}}\frac{\partial\mathcal{F}_2}{\partial\omega_k}D_x^k E(t,x,\tau,\xi)\,d_x S\right\},$$

$$v_i(\tau,\xi) = \sum_{k=0}^{r}\int_\tau^T dt\left\{\int_{\mathcal{D}}\frac{\partial\mathcal{F}_1}{\partial u_k}D_x^k G_i(t,x,\tau,\xi)\,dx + \int_{\partial\mathcal{D}}\frac{\partial\mathcal{F}_2}{\partial\omega_k}D_x^k G_i(t,x,\tau,\xi)\,d_x S\right\},$$

$$H_1(\mathbf{u},\lambda) = \mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u}) + \lambda(t,x)f_0(t,x,u_{r+1}),$$

$$H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) = \mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega}) + \sum_{i=1}^{b}v_i(t,x)f_i(t,x,\omega_{r+1})\,.$$

Сформулюємо умови оптимальності (u_{r+1},ω_{r+1}).

Теорема 1. *Якщо функції* $H_1(\mathbf{u},\lambda)$ *і* $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ *відповідно за аргументами* u_{r+1} *і* ω_{r+1} *є монотонно зростаючими, то оптимальним є керування* $u_{r+1}^{(0)} = p_1(t,x)$, $\omega_{r+1}^{(0)} = q_1$, *а оптимальним розв'язком задачі* (1)–(4) *є* $u^{(0)}(t,x,p,q) = u(t,x,p_1,q_1)$.

Якщо функція $H_1(\mathbf{u},\lambda)$ *за аргументом* u_{r+1} *є монотонно спадною, а* $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ *за аргументом* ω_{r+1} *є монотонно зростаючою, то оптимальним є керування* (p_2,q_1), *а оптимальним розв'язком задачі* (1)–(4) *є* $u(t,x,p_2,q_1)$.

Якщо функція $H_1(\mathbf{u},\lambda)$ *за аргументом* u_{r+1} *є монотонно зростаючою, а функція* $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ *за аргументом* ω_{r+1} *є монотонно спадною, то оптимальним є керування* (p_1,q_2), *а оптимальним розв'язком задачі* (1)–(4) *є* $u(t,x,p_1,q_2)$.

Якщо функції $H_1(\mathbf{u},\lambda)$ *і* $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ *відповідно за аргументами* u_{r+1} *і* ω_{r+1} *є монотонно спадними, то оптимальним є керування* (p_2,q_2), *а оптимальним розв'язком задачі* (1)–(4) *є* $u(t,x,p_2,q_2)$.

Д о в е д е н н я. Нехай Δu_{r+1} – деякий допустимий приріст керування $u_{r+1}^{(0)}(t,x)$, $\Delta\omega_{r+1}$ – деякий допустимий приріст керування $\omega_{r+1}^{(0)}(t,x)$. Через $\Delta_p u_0$ позначимо відповідний приріст функції $u_0(t,x,u_{r+1}^{(0)},\omega_{r+1}^{(0)})$ за керуванням $u_{r+1}^{(0)}(t,x)$, а через $\Delta_q u_0$ – відповідний приріст розв'язку $u_0(t,x,u_{r+1}^{(0)},\omega_{r+1}^{(0)})$ за керуванням $\omega_{r+1}^{(0)}(t,x)$.

Приріст $\Delta_p u_0$ є розв'язком крайової задачі

$$
\begin{aligned}
&(L\Delta_p u)(t,x) = f_0(t,x,u_{r+1}^{(0)}+\Delta u_{r+1}) - f_0(t,x,u_{r+1}) \equiv \Delta_{u_{r+1}} f_0(t,x,u_{r+1}),\\
&\Delta_p u\big|_{t=0} = 0, \qquad (B_i\Delta_p u)(t,x)\big|_{\Gamma} = 0 .
\end{aligned}
\tag{7}
$$

Використовуючи функцію Ґріна $E(t,x,\tau,\xi)$ однорідної крайової задачі, маємо зображення розв'язку задачі (7) і його похідних

$$
\begin{aligned}
&\Delta_p u_0 = \int_0^t d\tau \int_{\mathcal{D}} E(t,x,\tau,\xi)\Delta_{u_{r+1}} f_0(\tau,\xi,u_{r+1})\,d\xi ,\\
&\Delta_p u_k = \int_0^t d\tau \int_{\mathcal{D}} D_x^k E(t,x,\tau,\xi)\Delta_{u_{r+1}} f_0(\tau,\xi,u_{r+1})\,d\xi, \qquad k\in\{1,\dots,r\} .
\end{aligned}
\tag{8}
$$

Приріст $\Delta_q u_0$ є розв'язком крайової задачі

$$
\begin{aligned}
&(L\Delta_q u)(t,x) = 0, \qquad \Delta_q u\big|_{t=0} = 0 ,\\
&(B_i\Delta_q u)(t,x)\big|_{\Gamma} = f_i(t,x,\omega_{r+1}^{(0)}(t,x)+\Delta\omega_{r+1}) - f_i(t,x,\omega_{r+1}^{(0)}(t,x)) \equiv\\
&\qquad \equiv \Delta_{\omega_{r+1}} f_i(t,x,\omega_{r+1}) .
\end{aligned}
\tag{9}
$$

Використовуючи функцію Ґріна $(G_0,G_1,\dots,G_b)$ неоднорідної крайової задачі, маємо зображення розв'язку задачі (9) і його похідних

$$
\begin{aligned}
&\Delta_q u_0 = \sum_{i=1}^{b}\int_0^t d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} G_i(t,x,\tau,\xi)\Delta_{\omega_{r+1}} f_i(\tau,\xi,\omega_{r+1})\,d_\xi S ,\\
&\Delta_q u_k = \sum_{i=1}^{b}\int_0^t d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} D_x^k G_i(t,x,\tau,\xi)\Delta_{\omega_{r+1}} f_i(\tau,\xi,\omega_{r+1})\,d_\xi S .
\end{aligned}
\tag{10}
$$

За допомогою формули Тейлора запишемо приріст функціонала $I(p,q)$, враховуючи, що $\Delta_q u_k\big|_{\Gamma} \equiv \Delta_q\omega_k$:

$$
\begin{aligned}
\Delta I = &\int_0^T dt \int_{\mathcal{D}} \left\{ \sum_{k=0}^{r} \frac{\partial\mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})}{\partial u_k}(\Delta_p u_k + \Delta_q u_k) + \frac{\partial\mathcal{F}_1}{\partial p}\Delta p + O(|\Delta\mathbf{u}|^2) \right\} dx +\\
&+ \int_0^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} \left\{ \sum_{k=0}^{r} \frac{\partial\mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})}{\partial\omega_k}(\Delta_p\omega_k + \Delta_q\omega_k) + \right.\\
&\left. + \frac{\partial\mathcal{F}_2}{\partial q}\Delta q + O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^2) \right\} d_x S ,
\end{aligned}
\tag{11}
$$

де $|\Delta\mathbf{u}|^2 = \sum_{k=0}^{r+1}\Delta u_k^2$, $|\Delta\boldsymbol{\omega}|^2 = \sum_{k=0}^{r+1}\Delta\omega_k^2$.

Підставляючи зображення $\Delta_p u_k$, $\Delta_q u_k$, визначені формулами (8), (10) у вираз (11) і змінюючи порядок інтегрування, одержимо

$$\Delta I = \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} \Bigg\{ \sum_{k=0}^{r} \Bigg[\int_\tau^T dt \int_{\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})}{\partial u_k} D_x^k E(t,x,\tau,\xi)\, dx +$$

$$+ \int_\tau^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})}{\partial \omega_k} D_x^k E(t,x,\tau,\xi) d_x S \Bigg] \Delta u_{r+1} f_0(\tau,\xi,u_{r+1}) +$$

$$+ \frac{\partial \mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})}{\partial u_{r+1}} \Delta u_{r+1} \Bigg\} d\xi +$$

$$+ \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} \Bigg\{ \sum_{k=0}^{r} \Bigg[\sum_{i=1}^{b} \Bigg(\int_\tau^T dt \int_{\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_1(t,x,\mathbf{u})}{\partial u_k} D_x^k G_i(t,x,\tau,\xi)\, dx +$$

$$+ \int_\tau^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})}{\partial \omega_k} D_x^k G_i(t,x,\tau,\xi)\, d_x S \Bigg) \Bigg] \Delta_{\omega_{r+1}} f_i(\tau,\xi,\omega_{r+1}) +$$

$$+ \frac{\partial \mathcal{F}_2(t,x,\boldsymbol{\omega})}{\partial \omega_{r+1}} \Delta\omega_{r+1} \Bigg\} d_\xi S +$$

$$+ \int_0^T dt \int_{\mathcal{D}} O(|\Delta \mathbf{u}|^2)\, d\xi + \int_0^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} O(|\Delta \boldsymbol{\omega}|^2)\, d_\xi S =$$

$$= \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} \left[\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda) \Delta u_{r+1} + O(|\Delta \mathbf{u}|^2) \right] d\xi +$$

$$+ \int_0^T dt \int_{\partial\mathcal{D}} \left[\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) \Delta\omega_{r+1} + O(|\Delta \boldsymbol{\omega}|^2) \right] d_\xi S\, .$$

Якщо $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ і $H_1(\mathbf{u},\lambda)$, $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ задовольняють умови теореми 1, то при досить малих Δu_{r+1}, $\Delta\omega_{r+1}$ маємо $\Delta I > 0$.

Нехай $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ – оптимальні керування, тобто $\Delta I > 0$. Перевіримо виконання умов теореми 1. Якщо $H_1(\mathbf{u},\lambda)$ і $H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ не є монотонними за аргументами u_{r+1} і ω_{r+1} відповідно, то $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda)$ і $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v})$ – знакозмінні величини. Нехай $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda) > 0$ в $Q^+ \subset Q$ і $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda) < 0$ в $Q^- = Q \backslash Q^+$, а $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) > 0$ на $\Gamma^+ \subset \Gamma$ і $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) < 0$ на $\Gamma^- = \Gamma \setminus \Gamma^+$. Використовуючи теорему про середнє значення, маємо

$$\Delta I = \iint_{Q^+} \partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda) \Delta u_{r+1}\, d\xi\, d\tau - \iint_{Q^-} \left| \partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u},\lambda) \right| \Delta u_{r+1}\, d\xi\, d\tau +$$

$$+ \int_0^T dt \int_{\mathcal{D}} O(|\Delta \mathbf{u}|^2)\, d\xi + \iint_{\Gamma^+} \partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) \Delta\omega_{r+1}\, d\tau\, d_\xi S -$$

$$- \iint_{\Gamma^-} \left| \partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega},\mathbf{v}) \right| \Delta\omega_{r+1}\, d\tau\, d_\xi S + \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} O(|\Delta \boldsymbol{\omega}|^2)\, d_\xi S =$$

$$= \partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^+,\lambda^+) \iint_{Q^+} \Delta u_{r+1}\, d\xi\, d\tau -$$

$$- \left| \partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^-,\lambda^-) \right| \iint_{Q^-} \Delta u_{r+1}\, d\xi\, d\tau +$$

$$+ \partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^+, \mathbf{v}^+) \iint\limits_{\Gamma^+} \Delta\omega_{r+1} \, d\tau \, d_\xi S -$$
$$- \left| \partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^-, \mathbf{v}^-) \right| \iint\limits_{\Gamma^-} \Delta\omega_{r+1} \, d\tau \, d_\xi S +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} O(|\Delta\mathbf{u}|^2) \, d\xi + \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^2) \, d_\xi S .$$

При досить малих Δu_{r+1}, $\Delta\omega_{r+1}$ знак ΔI визначається першими двома парами доданків. Різниця перших двох доданків змінює знак в залежності від величини значень $\operatorname{mes} Q^+$, $\operatorname{mes} Q^-$, Δu_{r+1}. Різниця наступних двох доданків змінює знак в залежності від величин $\operatorname{mes} \Gamma^+$, $\operatorname{mes} \Gamma^-$, $\Delta\omega_{r+1}$. Отже, функціонал не досягає мінімуму. ◊

Теорема 2. *Нехай функції* $H_1(\mathbf{u}, \lambda)$, $H_2(\boldsymbol{\omega}, \mathbf{v})$ *немонотонні за аргументами* u_{r+1} *і* ω_{r+1} *відповідно. Для того щоб керування* $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ *і відповідний розв'язок* $u(t, x, u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ *крайової задачі* (2)–(4) *були оптимальними, необхідно та достатньо, щоб виконувались умови:*

(***а***) *функція* $H_1(\mathbf{u}, \lambda)$ *за аргументом* u_{r+1} *має у точці* $u_{r+1}^{(0)}$ *мінімальне значення;*

(***б***) *функція* $H_2(\boldsymbol{\omega}, \mathbf{v})$ *за аргументом* ω_{r+1} *має у точці* $\omega_{r+1}^{(0)}$ *мінімальне значення;*

(***в***) *для довільного вектора* $(e_1, \ldots, e_n) \neq 0$ *і* $(t, x) \in \overline{Q}$ *виконується нерівність*

$$\mathcal{K}_1(t, x; e) = \sum_{i,j=0}^{r+1} \partial^2_{u_i u_j} \mathcal{F}_1(t, x, \mathbf{u}^{(0)}) e_i e_j > 0 ;$$

(*г*) *для довільного вектора* $(\nu_1, \ldots, \nu_n) \neq 0$ *і* $(t, x) \in \overline{\Gamma}$ *виконується нерівність*

$$\mathcal{K}_2(t, x; \nu) = \sum_{i,j=0}^{r+1} \partial^2_{\omega_i \omega_j} \mathcal{F}_2(t, x, \boldsymbol{\omega}^{(0)}) \nu_i \nu_j > 0 .$$

Д о в е д е н н я. *Достатність.* Нехай керування $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ задовольняє умови (***а***) – (*г*). Покажемо його оптимальність. Позначимо через Δu_{r+1}, $\Delta\omega_{r+1}$ деякі допустимі прирости керувань $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$, через Δu – відповідний приріст розв'язку задачі (2)–(4) $u(t, x, u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$.

На підставі формул (8), (10) знаходимо приріст функціонала $I(p, q)$:

$$\Delta I = \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} \left[\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda) \Delta u_{r+1} + \frac{1}{2} \left(\mathcal{K}_1(t, x; \Delta u) + O(|\Delta\mathbf{u}|^{2+\alpha}) \right) \right] d\xi +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} \left[\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v}) \Delta\omega_{r+1} + \right.$$
$$\left. + \frac{1}{2} \left(\mathcal{K}_2(t, x; \Delta\omega) + O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^{2+\alpha}) \right) \right] d_\xi S . \qquad (12)$$

Оцінимо ΔI знизу, враховуючи, що $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda) = 0$, $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v}) = 0$ за умовами (***а***), (***б***) теореми 2. Позначимо $\delta_1 = \inf\limits_{|\xi|=1} \mathcal{K}_1(t, x; \xi)$, $\delta_2 = \inf\limits_{|\eta|=1} \mathcal{K}_2(t, x; \eta)$. За умовою (***в***) $\delta_1 > 0$ для всіх $(t, x) \in \overline{Q}$, а за умовою (*г*)

$\delta_2 > 0$ для всіх $(t,x) \in \bar{\Gamma}$. Тому, враховуючи умову гельдеровості других похідних функцій $\mathcal{F}_1$, $\mathcal{F}_2$, f_0, f_i за змінними u_i, ω_j, маємо, що $\Delta I > 0$.

Необхідність. Нехай $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ – оптимальні, тобто $\Delta I(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)}) > 0$. Перевіримо виконання умов (***а***) – (***г***) теореми 2. Якщо $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda) \neq 0$, $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v}) \neq 0$, то, вибираючи досить малі різні за знаком в області $\bar{Q}$ прирости Δu_{r+1} і різні за знаком в області $\bar{\Gamma}$ прирости $\Delta\omega_{r+1}$, із формули

$$\Delta I = \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} \left[\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda)\Delta u_{r+1} + O(|\Delta\mathbf{u}|^2)\right] d\xi +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} \left[\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v})\Delta\omega_{r+1} + O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^2)\right] d_\xi S$$

одержимо, що ΔI змінює знак в залежності від знаків величин Δu_{r+1}, $\Delta\omega_{r+1}$. Це суперечить наявності мінімуму функціонала $I(u_{r+1}, \omega_{r+1})$ у точці $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$.

Визначимо знак функцій $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}, \lambda)$ і $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}, \mathbf{v})$ в околах значень $u_{r+1}^{(0)}$ і $\omega_{r+1}^{(0)}$ відповідно. Запишемо приріст ΔI у вигляді

$$\Delta I = \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} \partial_{u_{r+1}} H_1(u_0, u_1 \ldots, u_r, u_{r+1} + \mu_1 \Delta u_{r+1}, \lambda)\Delta u_{r+1}\, d\xi +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} O(|\Delta\mathbf{u}|^2)\, d\xi +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} \partial_{\omega_{r+1}} H_2(\omega_0, \omega_1, \ldots, \omega_r, \omega_{r+1} + \mu_2\Delta\omega_{r+1}, \mathbf{v})\Delta\omega_{r+1}\, d_\xi S +$$
$$+ \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^2)\, d_\xi S ,$$

де $\mu_1 \in (0,1)$, $\mu_2 \in (0,1)$.

При досить малих Δu_{r+1} і $\Delta\omega_{r+1}$ із умови $\Delta I > 0$ випливає, що

$$\partial_{u_{r+1}} H_1(u_0, \ldots, u_r, u_{r+1} + \mu_1\Delta u_{r+1}, \lambda)\Delta u_{r+1} > 0 ,$$

$$\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\omega_0, \ldots, \omega_r, \omega_{r+1} + \mu_2\Delta\omega_{r+1}, \mathbf{v})\Delta\omega_{r+1} > 0 .$$

Тобто $\partial_{u_{r+1}} H_1 < 0$ при $u_{r+1} < u_{r+1}^{(0)}$ і $\partial_{u_{r+1}} H_1 > 0$ при $u_{r+1} > u_{r+1}^{(0)}$, а також $\partial_{\omega_{r+1}} H_2 < 0$ при $\omega_{r+1} < \omega_{r+1}^{(0)}$ і $\partial_{\omega_{r+1}} H_2 > 0$ при $\omega_{r+1} > \omega_{r+1}^{(0)}$.

Тому при значенні $u_{r+1} = u_{r+1}^{(0)}$ функція $H_1(\mathbf{u}, \lambda)$ досягає мінімуму, а функція $H_2(\boldsymbol{\omega}, \mathbf{v})$ досягає мінімуму при значенні $\omega_{r+1} = \omega_{r+1}^{(0)}$.

Якщо умови (***в***) і (***г***) не виконуються, то з формули (12) одержуємо $\Delta I \leq 0$, що неможливо.

Нехай $\mathcal{K}_1(t,x;\Delta u) > 0$ в області Q^+ і $\mathcal{K}_1(t,x;\Delta u) < 0$ в області $Q^- = Q \backslash Q^+$, $\mathcal{K}_2(t,x;\Delta\omega) > 0$ в області Γ^+ і $\mathcal{K}_2(t,x;\Delta\omega) < 0$ в області $\Gamma^- = \Gamma \backslash \Gamma^+$.

Використовуючи теорему про середнє, для приросту ΔI маємо

$$\Delta I = \frac{1}{2}\mathcal{K}_1(t^+, x^+; \Delta u^+)\,\mathrm{mes}\,Q^+ - \frac{1}{2}\left|\mathcal{K}_1(t^-, x^-; \Delta u^-)\right|\mathrm{mes}\,Q^- +$$

$$+\frac{1}{2}\mathcal{K}_2(\tau^+, y^+; \Delta\omega^+)\,\mathrm{mes}\,\Gamma^+ - \frac{1}{2}\left|\mathcal{K}_2(\tau^-, y^-; \Delta\omega^-)\right|\mathrm{mes}\,\Gamma^- +$$

$$+\int_0^T d\tau \int_{\mathcal{D}} O(|\Delta\mathbf{u}|^{2+\alpha})\,d\xi + \int_0^T d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} O(|\Delta\boldsymbol{\omega}|^{2+\alpha})\,d_\xi S\,.$$

При досить малих Δu_{r+1}, $\Delta\omega_{r+1}$ знак ΔI визначається першими чотирма членами суми. Різниця цих членів змінює знак залежно від величин значень $\mathrm{mes}\,Q^\pm$, $\mathrm{mes}\,\Gamma^\pm$. Отже, при знакозмінних величинах $\mathcal{K}_1(t, x; \Delta u)$ і $\mathcal{K}_2(t, x; \Delta\omega)$ функціонал $I(u_{r+1}, \omega_{r+1})$ не досягає мінімуму.

Існування $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ встановлюємо таким чином. Нехай $(u_{r+1}^{(0)}, \omega_{r+1}^{(0)})$ – оптимальні, тоді $\partial_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda) = 0$, $\partial_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v}) = 0$ і $\partial^2_{u_{r+1}} H_1(\mathbf{u}^{(0)}, \lambda) > 0$, $\partial^2_{\omega_{r+1}} H_2(\boldsymbol{\omega}^{(0)}, \mathbf{v}) > 0$.

Застосовуючи теорему про неявну функцію, одержимо

$$u_{r+1}^{(0)} = \Phi_1(u_0^{(0)}, \ldots, u_r^{(0)}, \lambda)\,,$$

$$\omega_{r+1}^{(0)} = \Phi_2(\omega_0^{(0)}, \ldots, \omega_r^{(0)}, \mathbf{v})\,. \tag{13}$$

Використовуючи функцію Ґріна, формули (5), (13), поставимо у відповідність задачі (1)–(4) систему інтегро-диференціальних рівнянь

$$u_0 = \int_0^t d\tau \int_{\mathcal{D}} G_0(t, x, \tau, \xi) f_0(\tau, \xi, \Phi_1)\,d\xi + \int_{\mathcal{D}} G_0(t, x, 0, \xi)\varphi(\xi)\,d\xi +$$

$$+\sum_{i=1}^{b}\int_0^t d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} G_i(t, x, \tau, \xi) f_i(\tau, \xi, \Phi_2)\,d_\xi S\,,$$

$$u_k = \int_0^t d\tau \int_{\mathcal{D}} D_x^k G_0(t, x, \tau, \xi) f_0(\tau, \xi, \Phi_1)\,d\xi + \int_{\mathcal{D}} D_x^k G_0(t, x, 0, \xi)\varphi(\xi)\,d\xi +$$

$$+\sum_{i=1}^{b}\int_0^t d\tau \int_{\partial\mathcal{D}} D_x^k G_i(t, x, \tau, \xi) f_i(\tau, \xi, \Phi_2)\,d_\xi S\,,$$

$$\lambda(\tau, \xi) = \sum_{k=0}^{r}\int_\tau^T dt \left\{ \int_{\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_1(t, x, u_0, \ldots, u_r, \Phi_1)}{\partial u_k} D_x^k E(t, x, \tau, \xi)\,dx + \right.$$

$$\left. + \int_{\partial\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_2(t, x, \omega_0, \ldots, \omega_r, \Phi_2)}{\partial \omega_k} D_x^k E(t, x, \tau, \xi)\,d_x S \right\},$$

$$v_i(\tau, \xi) = \sum_{k=0}^{r}\int_\tau^T dt \left\{ \int_{\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_1(t, x, u_0, \ldots, u_r, \Phi_1)}{\partial u_k} D_x^k G_i(t, x, \tau, \xi)\,dx + \right.$$

$$\left. + \int_{\partial\mathcal{D}} \frac{\partial \mathcal{F}_2(t, x, \omega_0, \ldots, \omega_r, \Phi_2)}{\partial \omega_k} D_x^k G_i(t, x, \tau, \xi)\,d_x S \right\},$$

$$u_k\big|_\Gamma = \omega_k\,, \qquad k \in \{1, \ldots, r\}, \qquad i \in \{1, \ldots, b\}\,. \tag{14}$$

Розв'язок системи (14) знаходимо методом послідовних наближень.

Зауваження. Використовуючи методику доведення теорем 1, 2, можна встановити умови існування розв'язку задачі (1)–(4) у випадку монотонності однієї із функцій H_1, H_2 за аргументами u_{r+1} і ω_{r+1} відповідно і немонотонності іншої.

1. *Вигак В. М.* Управление температурными напряжениями и перемещениями. – Киев: Наук. думка, 1988. – 312 с.
2. *Дюво Г., Лионс Ж.-Л.* Неравенства в механике и физике. – Москва: Наука, 1980. – 384 с.
3. *Ивасишен С. Д.* Матрицы Грина общих неоднородных граничных задач для параболических по И. Г. Петровскому систем / АН УССР. Ин-т математики. – Препр. – Киев, 1968. – 52 с.
4. *Ильин В. А., Мойсеев Е. И.* Оптимизация за произвольный достаточно большой промежуток времени T управления упругими граничными силами на двух концах струны // Докл. РАН. – 2007. – **417**, № 4. – С. 456–463.
5. *Лионс Ж.-Л.* Оптимальное управление системами, описываемыми уравнениями с частными производными. – Москва: Мир, 1972. – 414 с.
6. *Лурье К. А.* Оптимальное управление в задачах математической физики. – Москва: Наука, 1975. – 478 с.
7. *Матійчук М. І.* Параболічні та еліптичні задачі з особливостями. – Чернівці: Прут, 2003. – 248 с.
8. *Eidelman S. D., Ivasyshen S. D., Kochubei A. N.* Analytic methods in the theory of differential and pseudo-differential equations of parabolic type. – Basel: Birkhäuser, 2004. – 390 p. – (Ser. Operator Theory: Adv. and Appl. – Vol. 152.)
9. *Majewski M.* On the existence of optimal solutions to an optimal control problem // J. Optimiz. Theory and Appl. – 2006. – **126**, No. 3. – P. 635–651.
10. *Rösch A., Tröltzsch F.* Existence of regular Lagrange multipliers for a nonlinear elliptic optimal control problem with pointwise control-state constraints // SIAM J. Contr. and Optimiz. – 2006. – **45**, No. 2. – P. 548–564.
11. *Wang Gengsheng, Wang Lijuan, Yang Donghui.* Shape optimization of an elliptic equation in an exterior domain // SIAM J. Contr. and Optimiz. – 2006. – **45**, No. 2. – P. 532–547.
12. *Yanlei Kou, Shijin Ding.* Solutions of Ginzburg – Landau equations with weight and minimizers of the renormalized energy // Appl. Math. J. Chin. Univ. B. – 2007. – **22**, No. 1. – P. 48–60.

ПАРАБОЛИЧЕСКАЯ КРАЕВАЯ ЗАДАЧА И ЗАДАЧА ОПТИМАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Установлены необходимые и достаточные условия выбора оптимального управления системами, описываемыми параболической краевой задачей с ограниченными внутренним и граничным управлениями. Критерий качества задан суммой объемного и поверхностного интегралов.

PARABOLIC BOUNDARY-VALUE PROBLEM AND OPTIMAL CONTROL PROBLEM

The necessary and sufficient conditions of choice of optimal control for systems described by parabolic boundary-value problem with limited internal and boundary controls have been ascertained. The criterion of quality is represented as the sum of volume and surface integrals.

Чернів. ун-т ім. Ю. Федьковича, Чернівці

Одержано
26.02.09